

Köyhyyskirjoitukset

runsassatoinen tutkimusaineisto

Yksi Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston runsaimmin hyödynnetyistä laadullisista aineistoista on vuonna 2006 kerätty köyhyyskirjoitusaineisto. Sen pohjalta on syntynyt muun muassa lukuisia pro gradu -tutkielmia ja jopa yksi näytelmä. Aineisto on hyvä esimerkki siitä, miten arkistoitu aineisto elää alkuperäisen käyttötarkoituksensa jälkeen vielä pitkään.

Köyhyyskirjoitusaineisto sai alkunsa vuonna 2005, kun nykyinen Elämäntapaliiton projektipäällikkö ja Euroopan köyhyyden vastaisen verkoston (EAPN:n) johtokunnan jäsenen **Juha Mikkonen** tutustui **Meri Larivaaraan** ja **Anna-Maria Isolaan** mäntsäläläisellä maatilalla. **Ilkka Taipale** oli kutsunut maatilalleen ystäviään ja yhteistyökumppaneitaan katsomaan nukketeatteerisyydestä ja keskustelemaan suomalaisesta köyhyydestä.

– Tapahtumassa puhuttiin, että köyhyys lisääntyy ja tuloerot kasvavat. Pohdimme, miten saisimme kohderyhmän itsensä äänen mukaan köyhyyskeskusteluun, ettei keskustelu jäisi vain tutkijoiden ja poliitikoiden puheeksi. Silloin syntyi idea tällaisesta köyhyysaiheisesta kirjoituskilpailusta, valottaa Mikkonen.

Tutkijakolmikko antoi ideoimalleen kirjoituskilpailulle nimen ”Arkipäivän kokemuksia köyhyydestä” ja perusti yhdistyksen *Tiede, taide ja köyhä kansa*, jonka nimissä tiedotetta kirjoituskilpailusta levitettiin. Kilpailulle oli tilausta, sillä yllätyksekseen työryhmä sai 850 omakohtaista tarinaa köyhyydestä eri puolilta Suomea. Myös kilpailua seurannut mediahuomio ylätti järjestäjät.

– Emmehän me siinä vaiheessa arvanneet, että tämä kasvaisi näin isoksi jutuksi. Ehkä siinä oli sellainen sosiaalinen tilaus tälle näkökulmalle. Köyhyyskeskustelu oli nousussa, mutta sitä kävivät ennen kaikkea asiantuntijat ja poliitikot, ja köyhän kansan ääni ei ollut keskustelussa mukana, pohtii Mikkonen.

Suuri mediahuomio sai myös kustantamot kiinnostumaan köyhyyskirjoituksista, ja osa teksteistä oli mahdollista julkaista painettuna *Arkipäivän kokemuksia köyhyydestä* -antologiana. Koska kirjoitusten joukossa oli paljon runoja, julkaistiin kaksi vuotta kirjan jälkeen vielä erillinen runoteos, *Rikas runo – sanoja köyhyydestä*. Runoteoksen julkaisun kanssa samoihin aikoihin vuonna 2009 helsinkiläisessä teatteri Takomossa esitettiin köyhyyskirjoitusten innoittamana syntynyttä kokoil-

Jarkko Peltävärinta

”Köyhyyskeskustelu oli nousussa, mutta sitä kävivät ennen kaikkea asiantuntijat ja poliitikot.”

Juha Mikkonen organisoii Meri Larivaaran ja Anna-Maria Isolan kanssa vuonna 2006 köyhyyskirjoituskilpailun, jonka tekstit ovat sittemmin osoittautuneet elinvoimaiseksi tutkimusaineistoksi.

lan näytelmää *Leipäjonoballadia*, absurdiä satiiria nälästä, puutteesta ja köyhyydestä.

Tietoarkistosta jatkokäyttöön

Köyhyyskirjoitusaineiston tarjoama harvinainen mahdollisuus kuulla köyhän väestönosan kokemuksia heidän itsensä kertomana on arvokas tietolähde yhteiskuntatieteelliselle tutkimukselle. Usein vaikeissa elämäntilanteissa olevia ihmisiä on hankala saada mukaan kysely- tai haastattelututkimuksiin.

Mikkosen, Larivaaran ja Isolan päätös luovuttaa köyhyyskirjoitusaineisto arkistoitavaksi Yhteiskuntatieteelliseen tietoar-

kistoon on mahdollistanut aineiston tarkastelun useasta eri näkökulmasta. Alkuperäisen käyttötarkoituksensa jälkeen köyhyyskirjoituksiin pohjautuvia tutkimuksia ja teollisia artikkeleita onkin syntynyt lukuisia, niiden joukossa seitsemän pro gradu -tutkielmaa. Uusia tutkimuksia on valmisteilla tälläkin hetkellä. Aktiivisesta jatkokäytöstä huolimatta köyhyyskirjoitukset ovat edelleen myös alkuperäisen työryhmän käytössä. Esimerkiksi Mikkonen itse käytti niitä oman gradunsa aineistona.

Köyhyyskirjoitusaineistosta syntyneiden tutkimusten aiheina ovat olleet muun muassa köyhyyteen liittyvä häpeän ja syyll-

lisyden tunne, yksinasuvien naisten kokemukset köyhyydestä, miesten köyhyys, avunsaamisen kokemukset ja kokemukset sosiaalitoimistojen institutionaalista todellisuudesta.

Kirjoitusaineiston näin monipuolinen hyödyntäminen tutkimuskäytössä tuli yllätyksenä myös aineiston kerääjille itselleen. – Emme tienneet, että niitä näin paljon pystytään hyödyntämään, ihmettelee Mikkonen. Monipuolinen tutkimuskäyttö on saanut Mikkosen pohtimaan myös tehtyjen tutkimusten kokoamista yhteen.

– Nämä kaikki tutkimukset tarjoavat monipuolisia ja mielenkiintoisia näkökulmia. Jos olisi aikaa, haluaisin koota tutkimusta, jota tähän aineistoon pohjautuen on tehty ja julkaista siitä esimerkiksi artikkelikokoelman tai kirjan, tuoda esille eri näkökulmia tähän aineistoon. Mutta sille projektille ei ole ollut aikaa.

AINEISTO

> Larivaara, Meri & Isola, Anna-Maria & Mikkonen, Juha: Arkipäivän kokemuksia köyhyydestä -kirjoituskilpailu 2006 [elektroninen aineisto]. FSD2413, versio 5.0 (2011-03-23). Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja], 2011.
Aineiston kuvailutiedot verkossa: <http://www.fsd.uta.fi/aineistot/luettelo/FSD2413/>

AINEISTOSTA JULKAISTUT TEOKSET

> Isola, Anna-Maria & Larivaara, Meri & Mikkonen, Juha (toim.) (2007) Arkipäivän kokemuksia köyhyydestä. Kustannusosakeyhtiö Avain. Otavan Kirjapaino, Keuruu.
> Mikkonen, Juha & Typpö, Aija (toim.) (2009) Rikas runo – sanoja köyhyydestä. Kustannusosakeyhtiö Avain. Hakapaino, Helsinki.

Köyhyyskirjoitusaineiston jatkokäyttö on erinomainen esimerkki siitä, kuinka monesta eri näkökulmasta yhtä ja samaa aineistoa on mahdollista tutkia.

Arkistoinnista hyötyä kaikille

Vaikka ajatus köyhyyskirjoitusten arkistoinnista ei ollutkaan työryhmän mielessä vielä kirjoituskilpailua järjestettäessä, kokee Mikkonen arkistointipäätöksestä olleen pelkästään hyötyä.

– Uskon, että se että aineistosta on tiedot tietoaarkiston sivuilla on lisännyt kirjoitusten tutkimuskäyttöä. Tietoaarkiston kautta aineisto on varmasti päätnyt useammalle taholle, ja meidän mielestämme on erittäin hyvä, että sitä tutkitaan. Ei ole missään vaiheessa ollut sellainen ajatus, että haluaisimme pitää tämän aineiston itsellämme, päivittäin, Mikkonen korostaa. Uusissa tutkimuksissa saavat näkyvyyttä nekin kirjoitukset, jotka eivät mahduneet antologiaan.

Hän kertoo arkistoinnista olleen hyötyä myös aineiston organisoimisessa ja jatkokäytön seurannassa ja kiittelee tietoaarkistoa saamastaan avusta.

Köyhien äänen kuuluvuus

Köyhyyskirjoituskilpailun alkuperäisenä tarkoituksena oli tuoda köyhien oma ääni mukaan köyhyyskeskusteluun. Suuren me-

Köyhyyskirjoituskilpailun alkuperäisenä tarkoituksena oli tuoda köyhien oma ääni mukaan köyhyyskeskusteluun.

diahuomion ansiosta heidän äänensä nousi ainakin hetkeksi kuuluville. Köyhyyskirjoituksilla ja niiden saamalla julkisuudella voi toivoa olleen myös konkreettisia vaikutuksia köyhien asemaan.

– Mahdotonta on tietenkin sanoa mikä vaikuttaa mihin, mutta onhan hallitusohjelmassa ykköspaikalle nostettu köyhyyden ja eriarvoisuuden torjuminen, Mikkonen toteaa.

– Me järjestimme eduskunnassa vuonna 2007 luovutustilaisuuden, jossa kirja jaettiin kaikille kansanedustajille. Meillä oli paneeli, jossa oli nykyinen sosiaali- ja terveysministeri **Maria Guzenina-Richardson**, nykyinen kulttuuriministeri **Paavo Arhinmäki**, **Outi Alanko-Kahiluoto** ja **Sanna Lauslahti**. Joten ainakin kaksi todistetusti kirjaa luenutta ministeriä on nyt päättämässä asioista. Toivotaan, että sillä jotain merkitystä tuotakin kautta on voinut olla. ●

PRO GRADU -TUTKIMUKSIA KÖYHYYSKIRJOITUSAINEISTOSTA

> Carlson, Matilda (2009) Tarinoita yksinasuvien naisten köyhyydestä. Koettu köyhyys marginalisaation kautta tulkittuna. Sosiaalipolitiikan pro gradu -tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto.
> Hakkarainen, Tyyne (2010) Avun saamisen kokemuksia köyhyysaiheiseen kirjoituskilpailuun osallistuneiden elämäntarinoissa. Sosiaalipolitiikan pro gradu -tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto.
> Holmi, Laura (2011) Kokemuksia sosiaalitoimistojen institutionaalista todellisuudesta. Köyhyyskirjoituskilpailun kirjoittajien kokemuksia sosiaalityöstä, sosiaalityöntekijöistä ja sosiaalitoimistoista köyhyyskirjoitusten perusteella. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

> Lindroos, Inka (2008) Yksinelävien köyhien selviytyminen – merkityksellisyyttä ja tulevaisuudenodotuksia. Sosiaalipolitiikan pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.
> Mikkonen, Juha (2011) Social and material deprivation among youth in Finland: Causes, consequences, and coping. Sosiaalipsykologian pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.
> Taipale Pekka (2008) Kuvia miehen köyhyydestä – miesten tarinoita pula-ajan ja nykypäivän köyhyydestä. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.
> Ruokonen Reetta (2007) Perheiden kokemuksia köyhyydestä. Nälkää, häpeää ja selviytymistä. Sosiaalipsykologian pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.